

Şuşada bir gün...

28 illik həsrətin nisgili, böyük zəfərin qüruru, möhtəşəm quruculuğun mərkəzi

Şuşaya getmək tapşırığını alanda çox sevindim. Bir anlığa mənə elə gəlirdi ki, Şuşa sevincimizlə kədərimizin sərhədində yerləşir. Əgər Birinci Qarabağ savaşında Şuşa işğal edilməsəydi, başımıza gələn digər bəlalər də olmazdı... Hərdən düşünürəm ki, vətənin sinəsində ürəkdir Şuşa... Ruhumuzun hər cırıntısında bir Şuşa bəstəsi var. Hər şey Şuşa ilə başlayıb, Şuşa ilə bitir. Şuşa qələbəmizin rəmzidir! Qürurumuzun zirvəsidir! Şuşa Azərbaycan əsgərinin həyat sevgisinin vətən eşiqinə qurban verildiyi müqəddəs məkandır.

"Keçilməz" sədlərdən keçən yol

Dünyada ən çətin şey qərar verməkdir. Elə insanlar var ki, yaşından, başından, tutduğu mövqedən asılı olmayaraq, qərar verməkdə çətinlik çəkirlər. Şuşanı azad etmək üçün dünyanın ən ağır qərarını verməyə, cavan ömürlərindən keçməyə uf deməyən qətiyyətli insanların qəhrəmanlıq meydanı oldu bu şəhər. İndi mən canları ilə dağların keçilməz zirvələrindən çığır açıb, qanları ilə keçdikləri hər qarış torpağını müqəddəsləşdirdikləri Zəfər yolundan keçib Şuşaya tələsirəm... Hələ qabaqda Füzuli yolu var...

İlk qarşılaşdığımız ordumuzun ilk döyüş meydanı, düşmənin iradəsini qırıb, canına vəlvələ saldığı Füzulinin Qaraxanbəyli kəndi olur. Adam dəhşətə gəlir. Göz işlədikcə erməni vəhşiliyinin uzanıb gedən izlərini görürsən. Buradan başlayaraq yağ düşmən yurdumuzu yağmalayıb, küllünü də göyə sovurub. Təkcə evləri yandırmayıblar, dağıtmayıblar, həm də dağıtdıqları evlərin daşını, divarlarını da güllələyiblər... Hər yerdə öz mürdar izlərini qoyublar. "Keçilməz" sədlər yaradıblar. Tikməyiblər, qurmayıblar, yaratmayıblar... Görüşən kimi qazıblar, bəndlər vurub, tikanlı məfillər çəkiblər. Torpağımızı da heç sevməyiblər. Tanklarını, toplarını, texnikalarını, özlərini gizlətmək üçün torpağın bağrının başında dəliklər açılıblar... Hər şeylərinin illərdə pərdələməyə çalışsalar da, mürdarlıqlarını, bir də bu torpağın sahibi olmadıqlarını gizlədə bilməyiblər. Həm də bu torpaqlara sahib ola bilməyəcəklərini əvvəlcədən özləri də anlayıblar. Yoxsa tutduqları, işğal etdikləri ərazilərdə tikililəri saxlayardılar. Bircə dənə də olsun kənd salardılar, bir ev tikərdilər...

Ermənilərin "keçilməz Ohanyan səddini" görəndə bir qazi ilə söhbətimiz qulağında əks-səda verir. Qazimiz deyirdi ki, ermənilər beşqat istehkam xətti qurmuşdular. Tikanlı məfillər çəkmişdilər. Bizdən öndə Xüsusi Təyinatlı Qüvvələrimiz hərəkət edib "yol açmışdılar". Onlar azad etdikləri əraziləri bizə təhvil verib irəliləyirdilər. Biz ermənilərin yarılmış ilk istehkam xəttinə çatanda qardaşlarımızın qəhrəmanlıqlarını görüb özümüz dəhşətə gəlmişdik. Ermənilərin çəkdikləri tikanlı məfillərdə bizdən qabaqda gedən döyüşçülərin qan izlərini, paltarlarının ilişib qalmış qalıqlarını, tikanlı məfillərin ucunda ət parçalarını, dərilərini görüb torpağı azad edən qəhrəmanlarımızla qürur duyurdun. Özümüz döyüşçü olsaq da, Xüsusi Təyinatlı Qüvvələrimizlə fəxr etdik.

Zəfər yolu: qeyrət yolu, qürur yolu

Burada hər şey, ən incə detal belə mənə maraqlı gəlirdi. Yolboyu görülən işlər, nəhəng texnikaların hərəkəti, qısa müddətə tikilib istifadəyə verilmiş Füzuli Beynəlxalq Hava Limanı, bir sözlə, dövlətimizin gücünü, qüdrətini göstərən hər şey. Maşınımız sürətlə irəliləyir. Həsrətdən, həyəcədən biz bitirik, yol bitir. Yavaş-yavaş, meşəlik, dağlıq ərazilər başlayır. Dağların yamaclarında azad olunmuş kəndlərimiz görünür. Tuğ, Tağlar, Xocalı rayonunun Çanaqçı, Xocəvənd rayonunun Edilli kəndləri, Qırmızıbazar...

Qəfildən gözümlə yolun kənarındakı binanın üstünə yazılmış yazıya sataşır. "Şəhid kapitan Elçin İsmayılov, qisasın alındı". Elçin İsmayılov haqqında əvvəllər yazmışdım. XTQ-nin qərarqah rəisinin müavini olub. Döyüşə Murovdan başlayan kəşfiyyatçı kapitan Elçin İsmayılov Cəbrayılın alınmasında xüsusi qəhrəmanlıq göstərmişdir. Ermənilərin yenidən Füzuliyə hücumunun qarşısını alarkən qəhrəmancasına şəhədi olub. Göstərdiyi qəhrəmanlığa görə "Azərbaycan Bayrağı" ordeni ilə təltif edilib. Tikilinin üzərindəki yazını oxuyarkən qəribə hisslər keçirdim. Düşündüm ki, döyüşçülərimiz irəlilədikcə özləri ilə şəhid olmuş döyüş yoldaşlarının ruhlarını da aparırıbmışlar.

Maşınımız Zəfər yolu ilə zirvəyə qalxdıqca elə bildik ki, gücdən düşür. Sanki aman çəkib yoruldum, bacarmıram deyir. Sürücüdən maşında bir problem olub-olmadığını soruşuram. "Hər şey öz

qaydasındadır", - deyir. Təkrar, "Bəs səsi niyə belə çıxır" deyər soruşuram. "Yüksəkliyə çıxırıq, mühərrikin gücü çatmır" cavabını verir. Bir anlığa fikrim məni 2020-ci ilin bu günlərinə aparır. Gözlərim önündə soyuqda, qarda, qiyamətdə, qaranlıq gecələrdə düşmənin 5 addımlığından manevr edib sıldırımlar keçən, kürəyində 45 kiloqramlıq yük aparən fədakar oğullarımızın obrazı canlanır.

İlahi, vətən sevgisi bu insanlarda nə qədər yüksəkmiş. Qisas hissi bu insanlarda nə qədər güclü olmuş. Bu insanlar nə qədər mətin, mübariz imiş. Ağla gəlir ki, bəlkə də bu keçilməz dağları, dərələri ötüb-gətmək gücünü, qüdrətini gənclərimiz, igidlərimiz Tanrıdan alıblar. Olsun ki, İlahi güc, İlahi sevgi qəhrəmanlığımıza yol göstərib, yoldaşlıq edib. Yoxsa, dibi görünməyən bu dərələrdən keçmək, bu özəmətli qaydalara qalxmaq, düşmənin içindən bu yolları keçib getmək olmazdı. Bu özü bir möcüzədir. İlahi qüdrət olmadan bu möcüzə baş verə bilməz.

Dərdlərimizin şahidi, nisgimizün ünvanı Daşaltı kəndi

Zəfər yolunun ortadan ikiyə böldüyü, vaxtı ilə tariximizin və taleyimizin ən acı və qaranlıq səhifəsini yaşadığımız Daşaltı kəndindəyik. 1990-cı illərdə Şuşanın yalnız Laçın rayonu istiqamətindən bir giriş-çixışı var idi. O yol da ciddi təhlükə mənbəyi idi. Ermənilər Daşaltı kəndində qurduqları istehkam, orada yerləşdirdikləri terrorçu qrup vasitəsilə Şuşaya giriş-çixışa nəzarət edir, tez-tez terror aktı törədirdi, bir sözlə, Şuşanı nəzarətdə saxlayırdılar. 1992-ci il yanvarın 25-dən 26-na keçən gecə yeni yaranmaqda olan Azərbaycan Ordusu tariximizə uğursuz əməliyyat kimi düşmüş "Daşaltı əməliyyatı"nı keçirir. Bu əməliyyat zamanı 90 nəfər vətənpərvər oğlumuz şəhid olur. Xatırladaq ki, Vətən müharibəsindəki qələbəmizdən sonra Daşaltı kəndində kütləvi məzarlıq aşkar edilib. Həmin məzarlıqda əli, ayağı bağlı 26 şəhidin sümükləri aşkar olunaraq götürülüb.

Düşmən 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı da hücumun Laçın rayonu istiqamətindən olacağını düşünüb Daşaltıdakı mövqeyini daha da möhkəmləndirmişdi. Hesab edirdilər ki, Azərbaycan Ordusu Şuşanın azad etmə əməliyyatını Laçın rayonundan keçməklə Zərifli kəndi istiqamətindən həyat keçirəcək.

Amma xüsusi təyinatlılarımız Zəfər yolu ilə gələrək döyüş əməliyyatına illərdir düşmənin yuva salıb, vəhşiliklər törətdiyi Daşaltıdan başladılar. Düşmənin Daşaltıda amansız məğlubiyəti qəhrəmanlığımızın sıldırım qayalardan keçib Şuşaya girişinə yol açdı.

Şuşa bir gündür, Şuşa bir aydır...

Bilmirəm yolboyu Səməd Vurğunun bu misraları niyə mənimlə birgə idi. Hissimin, duyğumun əlindən Səməd Vurğunun misraları tutmuşdu...

*Şuşa bir gündür, Şuşa bir aydır,
Parisə bənzərdi dağılmasaydı.*

Gəldim Şuşanı Parisdən də, dünyanın ən gözəl şəhərlərindən də gözəl gördüm. Elə bu görkəmiylə! Şuşa yenidən qurulur, yenidən dirçəlir... Şuşa yenidən boy verir... Qürurumuzun fateh yeri Şuşa!

Hər tərəfdə ulduz-uldüz Azərbaycan bayrağı parlayır. Göy üzü süd kimi ağ idi. Sanki günəş də Şuşaya baxıb gülümsəyirdi.

30 il əvvəl gördüyüm Şuşa

30 il bundan qabaq, aprel ayının son günlərində, Laçından keçib gəlmişdim Şuşaya. Televiziya qüllə-

sinin yanında, Şuşanın girişində post qurulmuşdu. Bu postda, əsasən, Şəki rayonundan olan əsgərlər xidmət edirdi. Üzü Daşaltıya uzaq vuran bir top da tuşlanmışdı. Şuşa yazıq bir görkəmdə idi. Övladını "yetimlər evi" nə verib gedən atanın arxasınca ağlayan uşağa bənzəyirdi Şuşa. Yazıq bir görkəmdə idi. Kiminlə görüşüb, söhbət edirdikcə, "Şuşada əcaib oyunların getdiyindən" danışdı. Şuşaya hər an ermənilərin hücumu gözlənilsə də, əsgərlər kütləvi şəkildə evlərinə "göndərilirdi". Ölkədə hakimiyyətsizlik, yeni yaranan orduda özbaşınalıq hökm sürürdü. Ordu siyasi oyunların alətinə çevrilmişdi. Görüş-düyümüz hər kəs Şuşada tezliklə fəlakət olacağına eym vururdu. Hamı Şuşanın tezliklə işğal olunacağını hiss edirdi, amma bu dəhşəti dilinə gətirməyə qorxurdu. Hətta yerli sakinlər övladlarını Şuşadan çıxarmaq üçün müxtəlif yollar axtarırdılar...

Müdrüklərin belə bir deyimi var: şəhərlər də insanlar kimidir. Öz taleyini yaşayırlar. O illər Şuşanın da taleyi qara yazılmışdı. Başının üstünü qara buludlar almışdı. Əgər şəhərin dili olsaydı, danışa bilsəydi "məni qoruyun, mənə xəyanət etməyin", deyərdi. "Vətəni sevon, vətən üçün canından keçən qəhrəman oğulları siyasi ambisiyanızın, hirsizinizin, hikkənizin əsiri etməyin", deyərdi.

Ermənilərin asanlıqla işğal etdikləri Şuşanı çətinliklə azadlığa qovuşdurduq

Şuşa bir zirvədir. Ucalıqdır, yüksək məqamdır! Şuşa hər bir vicdanlı azərbaycanlının sinəsində döyünən ürəkdir. Ermənilər 28 il döyünən ürəyimizi işğalda saxlaya bildilər. Nəhayət, müzzəfər Azərbaycan Ordusu zirvələrdən keçib zirvəyə yol aldı. Şuşa asanlıqla işğal olunub çətinliklə işğaldan azad edildi. İgidlərimiz erməni çəkmələrinin mürdarladığı Şuşanı qanları ilə təmizlədilər. Müqəddəsləşdi Şuşa. Sevgimizin, qəhrəmanlığımızın, igidliyimizin qibləsi oldu Şuşa. Bu gün Şuşa da qürurlüdür, bir Azərbaycan vətəndaşı olaraq biz də. Bu yüksəkliklərdən Xankəndi ovuc içi kimi görünür. Sanki elə ovumuzun içindədir. Yaxınlığımda durub əlindəki uzaqgörmə cihazı ilə Xankəndiyə baxan zabıtdən əlindəki cihazı mənə verməsini xahiş edirəm. Cihazın üstündəki düyməyə əl gəzdirib mənə uzadır. Buradan nəinki Xankəndinin küçələrini, evlərin eyvanlarını, hətta otaqdakı ermənilərin nə etdiklərini də asanlıqla görmək olur. Belə başa düşürəm ki, hər şey ordumuzun nəzarəti altındadır. Bunu orada yaşayan ermənilər də gözəl bilirlər. Yəqin ki, ermənilər də bizim Şuşada nə etdiyimizi görürlər. Hər gün bir boy böyüyən yeni binaları, bərpa olunan dini ocaqları, dağların sinəsi ilə uzanıb gedən gözəl yolları... Bir də ki, Azərbaycan əsgərinin qanından, canından güc alıb qürurla dalğalanan Zəfər Bayrağını.

Şuşanın təmiz, aydın səmasını, insanların üzündəki xoşbəxtlik, məmnunluq, sevinc hissini, əsgərlərimizin özlərinə inamını və Şuşanın, eləcə də Azərbaycanın daha işıqlı sabahını görüb qürur hissi ilə deyirəm: "Ey bu dövləti qüdrətləndirib, ordunu zəfərə aparan sərkərdə, Şuşa qələbəmizin ən möhtəşəm abidəsi, Sızə qələbəmizin müəllifisiniz. O yollardan keçməyənlər bu qələbənin nələrin hesabına öldürüldüyünü, bu qələbənin təminatçısının kim olduğunu düşməyə bilməz. Ürəklərdə öz abidəsinin ucaldığı hər rəhbərə nəşib olarkən xoşbəxtlik deyil. Bu gün Siz öz abidənizi ürəklərdə ucaltmağı bacaran nadir tarixi şəxsiyyətlərdənsiniz".

*Elşən QƏNİYEV,
"Azərbaycan"*

Bakı-Şuşa-Bakı